

Ocena rozprawy habilitacyjnej pt. "Prawnomiędzynarodowe aspekty obrotu ropą naftową na świecie" Towarzystwo Wydawnictw Naukowych, Libropolis, Lublin 2017 oraz dorobku naukowego dr Wojciecha Konaszcuka

Rozprawa habilitacyjna

Przedmiot rozprawy obejmuje problematykę obrotu ropą naftową od strony prawa międzynarodowego, co Autor uzasadnia obowiązywaniem własnych, odrębnych regulacji prawnych jak również rozwiązaniami instytucjonalnymi. W związku z tym wyłania się problem przynależności podjętej problematyki do obszarów poddanych regulacji międzynarodowego prawa gospodarczego, mającego odniesienia w prawie międzynarodowym publicznym. Jest to, zgodne z przyjętą systematyzacją prawa międzynarodowego, dziedzina prawa międzynarodowego gospodarczego dzięki wspólnemu transgranicznemu punktowi odniesienia o wyraźnie zaznaczonym zakresie przedmiotowym obejmującym obrót ropą naftową w ramach regulacji handlu międzynarodowego. Prawo międzynarodowe gospodarcze jest rezultatem wyodrębnienia w oparciu o kryterium przedmiotowe z punktu widzenia źródeł regulacji obszaru krzyżowania się prawa krajowego i prawa międzynarodowego publicznego, co uzasadnia przedstawienie źródeł międzynarodowego prawa gospodarczego.

Wybór tematu Autor uzasadnia brakiem szerszego zainteresowania tematyką międzynarodowego środowiska ropy naftowej ze strony polskiej nauki prawa międzynarodowego. Tym samym monografia dr Wojciecha Konaszcuka wypełnia lukę naukowych opracowań tej problematyki tym bardziej, że problematyka ta od wielu lat znajduje się w kręgu Jego zainteresowań badawczych.

Nie tylko wybór problematyki monografii ale sposób prezentacji zasługuje na pozytywną ocenę. Metoda prezentacji tytułowego zagadnienia jest przejrzysta i konsekwentnie realizowana przez Autora w całej rozprawie habilitacyjnej. Habilitant łączy prezentację tematu w płaszczyznach teoretyczno-doktrynalnej, normatywnej i praktycznej w szerokim kontekście uwarunkowań społeczno-ekonomicznych. Praca zasługuje też na pozytywną ocenę z uwagi na wielopłaszczyznową prezentację tematu wspartą umiejętnością

identyfikowania i stawiania realnych doktrynalnych i praktycznych problemów. Autor pod wpływem dorobku doktryny a także praktyki orzeczniczej zbudował własną perspektywę badawczą prezentacji złożonej i wielopłaszczyznowej problematyki.

Autor wyraźnie określił założenia poznawcze swojej monografii. Do założeń tych dr W. Konaszcuk zalicza cele opracowania oraz jego podstawy metodologiczne. Jednoznacznie stawia sobie cel poznawczy, którym jest przedstawienie i analiza mechanizmów prawnych funkcjonowania światowego obrotu ropą naftową oraz określenie wzajemnych relacji pomiędzy międzynarodowym środowiskiem ropy naftowej oraz innymi dziedzinami w obrębie prawa międzynarodowego a także określenie wpływu, jaki wywiera środowisko ropy naftowej na całokształt regulacji w zakresie prawa międzynarodowego. Takie wyeksponowanie celu monografii nie pozostawia wątpliwości co do zasadniczego pytania postawionego przez Autora monografii, czy obowiązujący porządek prawno-międzynarodowy relewantny z punktu widzenia obrotu ropą naftową ustanawia ramy prawne adekwatne z punktu widzenia: spójności systemowej, spójności z założeniami aksjologicznymi leżącymi u podstaw prawnej regulacji obrotu ropą naftową, osiągniętego poziomu pewności prawnej oraz logicznej poprawności.

Autor potraktował przedmiot swych badań kompleksowo. Przyjął obowiązywanie (istnienie) systemowych współzależności pomiędzy poszczególnymi elementami determinującymi obrót ropą naftową. Przyjęcie holistycznej perspektywy pozwoliło na identyfikację rozwiązań o istotnym znaczeniu z punktu widzenia roli jaką międzynarodowy obrót spełnia w obrębie systemu prawa, wpływu regulacji obrotu ropą na stan międzynarodowego środowiska oraz spójności regulacji prawnych w poszczególnych gałęziach międzynarodowego prawa powszechnego. Tym samym, można odnieść wrażenie, że Autor chciał zrealizować i zrealizował w swej monografii dodatkowy cel poznawczy – zarysować międzynarodowe podstawy prawne obrotu ropą naftową jako odrębnego reżimu prawa ropy naftowej określonego jako *lex petrolea*. Uzasadnieniem dla wyodrębnienia się *lex petrolea* są odpowiedzi na pytania postawione przez Autora; na podstawie jakich systemów prawa kształtował się prawnomiędzynarodowy obrót ropą i jakie czynniki na niego wpływały, czy doszło do wyodrębnienia się instytucji prawnych regulujących międzynarodowe środowisko ropy, jaka jest rola organizacji międzynarodowych rynku ropy, czy podmioty prawa międzynarodowego są w stanie stworzyć wspólne regulacje w zakresie międzynarodowego

środowiska ropy w celu zapewnienia światowego bezpieczeństwa energetycznego, w jaki sposób międzynarodowe środowisko ropy oddziałuje na środowisko przyrodnicze i jaką rolę odgrywa w kształtowaniu się międzynarodowego prawa zrównoważonego rozwoju. Mimo przyjętej formuły pytań można uznać, że Autor przyjął określoną hipotezę (tezę) poznawczą i konsekwentnie ją w swej publikacji weryfikował.

W równym stopniu jak założenia epistemologiczne również założenia metodologiczne recenzowanej rozprawy zasługują na omówienie i pozytywną ocenę. Na metodologiczny warsztat naukowy ocenianej rozprawy habilitacyjnej składają się tradycyjne metody badawcze. Wykorzystując metodę dogmatyczną Autor zidentyfikował i poddał szczegółowej analizie źródła prawa międzynarodowego, norm prawnych wybranych porządków prawnych systemu *common law* i systemu kontynentalnego przy wykorzystaniu różnych metod wykładni, co umożliwiło mu dokonać rekonstrukcji wynikających z nich norm prawnych. Zastosowanie metody historycznej stworzyło podstawy kontekstu historycznego wyodrębniania międzynarodowego środowiska ropy naftowej. Metoda statystyczna została zastosowana dla wykorzystania danych gospodarczych, geologicznych i gospodarczych związanych z przedmiotową problematyką. Natomiast metoda funkcjonalna została wykorzystana, jak to podkreśla Autor, dla analizy problematyki społecznej stanowiącej tło badań.

Dla prowadzonych w rozprawie wielopłaszczyznowych ocen istotne znaczenie ma analiza praktyki orzeczniczej. Autor przeanalizował 230 orzeczeń z czego w monografii powołał 74 orzeczenia. Równoległe i równoważne analizowanie norm prawnych i doświadczeń ich stosowania jest standardem prawniczych prac naukowych, zwłaszcza zdominowanych przez metodę dogmatyczno-prawną. Habilitant swobodnie porusza się także w dorobku doktryny zagranicznej (głównie angielskojęzycznej), którą rzeczywiście wykorzystuje. O jakości tego warsztatu świadczą także imponujący „wykaz literatury” – kilkaset ważnych dla pracy książek i artykułów – oraz wyczerpujące zbiory wykorzystywanych w monografii dokumentów; umów międzynarodowych, dokumentów Organizacji Narodów Zjednoczonych, rezolucji i innych dokumentów OPEC, aktów unijnego (wspólnotowego) prawa pochodnego, oraz innych dokumentów.

Zasadnicze tezy opracowania Autor weryfikuje w kilku obszarach; genezy wykorzystania ropy naftowej jako bogactwa naturalnego, rozwoju badań w tym kierunku i pierwszych regulacji

prawnych rynku ropy naftowej (rozdz. I), organizacji państw eksportujących ropę naftową (rozdz. II), bezpieczeństwa energetycznego w kontekście światowego obrotu ropą naftową (rozdz. III), rozstrzygania sporów międzynarodowych związanych z międzynarodowym środowiskiem ropy naftowej (rozdz. IV), zrównoważonego rozwoju w kontekście międzynarodowego środowiska ropy naftowej (rozdz. V), międzynarodowego prawa ochrony środowiska (rozdz. VI), zwieńczonych zakończeniem.

W zakończeniu Habilitant stwierdza, iż zasadniczy cel monografii polegający na przedstawieniu i analizie mechanizmów prawnych funkcjonowania globalnego obrotu ropą naftową został zrealizowany. Instytucje prawne międzynarodowego środowiska ropy naftowej stanowią zespół norm prawnych tworzących funkcjonalną całość z uwagi na regulację określonego obszaru rzeczywistości społecznej. Kompleksowa analiza mechanizmów prawnych dowodzi polaryzacji instytucji międzynarodowego obrotu ropą naftową z jednej strony poddanego regulacji proefektywnościowej wiążącej się z działalnością gospodarczą, z drugiej strony poddanego regulacji ukierunkowanej na zapewnienie ochrony środowiska, zrównoważonego rozwoju i bezpieczeństwa międzynarodowego, co znalazło wyraz w działalności prawotwórczej organizacji międzynarodowych. Jak zasadnie stwierdza Habilitant podjęte przez niektóre z tych organizacji (IEA i NATO) działania prawotwórcze doprowadziły do przyjęcia spójnych rozwiązań instytucjonalnych mających na celu zapewnienie bezpieczeństwa energetycznego, które są wystarczające i skuteczne a praktyka stosowania prawa w tym zakresie potwierdziła ich efektywność. Przeprowadzona analiza prawno-dogmatyczna dowiodła, w przekonaniu Habilitanta, spójności regulacji prawnej międzynarodowego obrotu ropą naftową i zrównoważonego rozwoju, którą wyraża bezpośredni wpływ prawa zrównoważonego rozwoju na funkcjonowanie środowiska ropy naftowej. Analogicznie Habilitant ocenia obowiązki nałożone na podmioty uczestniczące w międzynarodowym obrocie ropą naftową wynikające z międzynarodowego prawa ochrony środowiska w szczególności związane z odpowiedzialnością za zanieczyszczenie środowiska związane z obrotem ropą naftową. Habilitant opowiada się za wyodrębnieniem nowego porządku prawnego *lex petrolea* o charakterze globalnym. Przemawiają za tym; rozwój regulacji międzynarodowych sektora energetycznego, praktyka podmiotów międzynarodowego obrotu ropą naftową, bogate orzecznictwo sądów krajowych i międzynarodowych, doktryna prawa międzynarodowego. Czynnikiem bezpośrednio wpływającymi na końcową fazę wyodrębnienia się *lex petrolea* w międzynarodowym

środowisku ropy naftowej są przede wszystkim: niepodleganie wewnętrznym porządkom prawnym państw, uznanie władztwa państw nad zasobami naturalnymi, przyznanie podmiotowości prawnej w stosunkach prawnych wszystkim uczestnikom obrotu ropą naftową.

Z powyższych uwag wynika, iż recenzowana rozprawa habilitacyjna ma spójną i uzasadnioną konstrukcję, co jest wynikiem poprawności metodologicznej i konsekwentnie wykorzystanych metod badawczych, w szczególności metody dogmatyczno-prawnej. Z treści i charakteru rozprawy oraz jakości przeprowadzonych analiz, ocen i sformułowanych konkluzji wynika dyscyplina wywodów i wrażenie bardzo dobrej znajomości przedmiotu rozprawy na co wskazuje zestawienie wniosków dotyczących każdej z części rozprawy, pozwalające ocenić sposób rozumowania, argumentacji oraz stanowisko Habilitanta.

Mając na względzie powyższe uwagi stwierdzam, że rozprawa habilitacyjna dr Wojciecha Konaszcuka spełnia wymogi określone w art. 17 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. 2003 nr 65, poz. 595 ze zm.) to znaczy stanowi istotny wkład habilitanta w rozwój nauki prawa, zwłaszcza prawa międzynarodowego gospodarczego.

Ocena dorobku naukowego

Dorobek naukowo-badawczy Habilitanta obejmujący ponad trzydzieści publikacji po uzyskaniu stopnia naukowego doktora nauk prawnych. Na dorobek ten składa się monografia, współautorstwo podręcznika w języku rosyjskim, współautorstwo podręcznika w języku ukraińskim, współredakcja podręcznika w języku rosyjskim, autorstwo kilku ekspertyz naukowych w ramach projektu finansowanego ze środków międzynarodowych, autorstwo artykułów naukowych opublikowanych w języku polskim, angielskim i rosyjskim. Habilitant aktywnie uczestniczył w międzynarodowych konferencjach naukowych, sympozjach i projektach naukowych. Nadto, Habilitant prowadził badania w ramach krajowego grantu finansowanego w ramach działalności statutowej Komitetu Badań Naukowych oraz międzynarodowego grantu w ramach projektu Tempus finansowanego przez Komisję Europejską. Badania naukowe Habilitanta koncentruje się na problematyce międzynarodowego prawa gospodarczego obejmującej w szczególności problematykę obrotu międzynarodowego towarów i usług, bezpieczeństwa energetycznego, statusu i organizacji międzynarodowych zajmujących się różnego rodzaju aspektami handlu międzynarodowego.

Po uzyskaniu stopnia doktora na podstawie rozprawy doktorskiej poświęconej Światowej Organizacji Handlu (WTO) w systemie instytucji gospodarczo-finansowych Habilitant podjął wielokierunkowe badania naukowe w różnych obszarach badawczych. Pierwszy obszar badań dotyczył regulacji prawnomiędzynarodowych światowego obrotu gospodarczego. Ich rezultatem były publikacje dotyczące umów w zakresie usług zawieranych w ramach Światowej Organizacji Handlu (WTO), relacji między Światową Organizacją Handlu a Międzynarodowym Funduszem Walutowym w niektórych dziedzinach obrotu gospodarczego, postępowania rozstrzygania sporów w ramach systemu WTO/GATT. Problematyka ta została opublikowana w wersji rosyjskojęzycznej. Drugi obszar badań Habilitanta obejmuje problematykę bezpieczeństwa energetycznego zwięzłonych kilkoma artykułami naukowymi dotyczącymi; wybranych zagadnień polityki bezpieczeństwa energetycznego, bezpieczeństwa energetycznego Polski w aspekcie współpracy UE i Federacji Rosyjskiej w dziedzinie obrotu ropą naftową i gazem ziemnym, zarządzania kryzysowego jako elementu bezpieczeństwa państwa w sytuacji ograniczenia lub braku dostaw gazu ziemnego tranzytem przez Ukrainę do Polski z Federacji Rosyjskiej w świetle regulacji unijnych i krajowych. Ten obszar badań Habilitant rozszerzył na zagadnienia zagrożeń bezpieczeństwa międzynarodowego związane z zagrożeniami terrorystycznymi i deficytu bezpieczeństwa, co zaowocowało, między innymi, publikacjami poświęconymi bezpieczeństwu załóg i pasażerów statków powietrznych w świetle standardów Konwencji o Międzynarodowym Lotnictwie Cywilnym w polskim prawie lotniczym, genezie przestępczości zorganizowanej w Rosji do 1918 r., uzawodowienia służb mundurowych w Unii Europejskiej na przykładzie Sił Zbrojnych RP, genezie bezpieczeństwa wewnętrznego w Unii Europejskiej, rozwojowi bezpieczeństwa wewnętrznego w stosunkach międzynarodowych. Kolejnym obszarem badań Habilitanta są problemy ochrony bezpieczeństwa w powiązaniu z ochroną praw człowieka, co znalazło wyraz w publikacjach dotyczących; systemowi pomocy prawnej w Rosji, bezpieczeństwa obrotu prawnego w Federacji Rosyjskiej w świetle prawa jej obywateli do bezpłatnej pomocy prawnej, realizacji przez państwo modelu bezpieczeństwa energetycznego jako prawa obywateli do odpowiedniego poziomu życia, przeciwdziałaniu i eliminacji zagrożeń terrorystycznych a ochrona praw człowieka – próba refleksji. Nadto, nas uwagę i pozytywną ocenę zasługuje udział habilitanta w redagowaniu i współudziale w opracowaniu podręczników o zasięgu międzynarodowym.

Z dokonanej prezentacji dorobku naukowego Habilitanta wyłania się przemysłany i konsekwentnie realizowany wybór przedmiotu zainteresowań badawczych ukierunkowany na doniosłe poznawczo i praktycznie zagadnienia międzynarodowego prawa gospodarczego stanowiącego główną dziedzinę badań. Badania te zostały zwieńczone opracowaniami wyróżniającymi się wysokim poziomem merytorycznym i warsztatu naukowego. Przedstawione w nich problemy nie były podnoszone szerzej w literaturze krajowej. Prace dr Wojciecha Konaszcuka można zatem uznać za pionierskie, wyznaczające nową perspektywę badawczą. Cechuje je rzetelność, wiarygodność, wysoki poziom analiz prawno-dogmatycznych. Publikacje te znacząco wpłynęły na kierunek rozwoju międzynarodowego prawa gospodarczego a jego dorobek naukowy, z perspektywy oceny merytorycznej, w tym zakresie, jest znaczny.

